

der interesserede i cistercienserklostret Ryd ved Flensborg fjord, kongelige og kirkelige (især cistercienser) nyheder, dog ikke altid helt rigtige, fordi årbogen har skrevet af efter andre årbøger og undertiden galt, som når bisp Oluf af Ribe i 1214 bliver til bisp Niels. Rikke Olsen bidrager til forvirringen ved at skrive galt under 1233 – det kan såvel middelalderlige som moderne historikere – for den her afdøde biskop og kansler var Niels af Slesvig.

Det interessante ved Rydårbogen er dens antityske tendens. Årbogens overordnede formål er nok, som Rikke Olsen skriver, at understrege Danmarks og danernes lange, sammenhængende historie. Kongerne nummereres fra Dan til Erik Menved, nr. 113, og der gøres omhyggeligt rede for, hvordan de efterfølger hinanden. Med kong Godfred, nr. 69, blev hele Tyskland for syvende gang gjort skatskyldigt. Men med svig kan tyskerne vinde, således som forfatteren selv siger det ved tilfangetagelsen af Valdemar Sejr i 1223. For tiden efter 1241 har årbogen selvstændige konkrete oplysninger og vurderinger. Berømt er den af historikerne så ofte citerede vurdering af betydningen

af Valdemar Sejrs død: »Med hans død faldt i sandhed kronen af de danskes hoved.«

Der er tale om en god og mundret oversættelse, så kan man altid diskutere, hvilke ord man ville have brugt for mere specielle forhold. Jeg ville f.eks. ikke have brugt ordet pest under 1230, da ordet i dag går specifikt på den sygdom, som først viste sig i Danmark i 1350. Rikke Olsen har udstyret bogen med et kapitel, hvori hun karakteriserer Rydårbogen, og med en udmærket indledning om klosterliv, specielt i cistercienserklostrene. De mest nødvendige oplysninger om håndskrifter og affattelsestidspunkt gives i forordet.

I afsnittet om klosterlivet refereres over hele to sider et skrift affattet på samme tid som årbogen, altså ca. 1289, vedrørende Rydklostrets grundlæggelse. Det fylder 4-5 sider i Gertz's *Scriptores Minores* og er mig bekendt aldrig oversat. Det er en skam, at man ikke har benyttet lejligheden her.

Alt i alt en god og velkommen publikation i Wormianums kendte nydelige form med smukke illustrationer, stamtafler og register.

Erik Ulsig

NYERE TID

Thomas Riis: *Should Auld Acquaintance Be Forgot ... Scottish-Danish Relations c. 1450-1707*. Vol. I-II. (Odense University Press, 1988). 296 + 393 s., ill.

Det her foreliggende værk er et pionérarbejde i den forstand, at det for første gang forsøger at tilvejebringe et samlet overblik over de politiske, økonomiske og kulturelle forbindelser mellem Danmark og Skotland fra midten af 1400-tallet, da Christian Is datter Margrethe

ægtede James III, og indtil 1707, da Skotland blev en del af Det forenede Kongerige.

Fremstillingen er baseret på et omfangsrigt kildemateriale af såvel dansk som skotsk proveniens – sidstnævnte indsamlet under forfatterens langvarige studieophold i Skotland. Når bortses fra Harald Ilsøes undersøgelser af de kulturelle forbindelser i slutningen af 1500-årene og Allan Tønnesens lille bog fra 1985 om Helsingørs udenlandske indbyggere ca. 1550-1600, har forf.

stort set ikke haft forgængere på feltet. Værket er derfor resultat af omfattende primærstudier.

Det kommer her til udtryk ved, at hele andet bind – bortset fra en omfattende kilde- og litteraturfortegnelse samt registre – er helliget dokumentation i form af talserier, som kaster lys over det skotske befolkningselement i Helsingør, København og Malmø og på grundlag af Øresundstoldregnskaberne belyser omfanget af den skotske skibs- trafik gennem Sundet. Desuden findes deri også systematisk ordnede biografier over skotter, som i kortere eller længere tid opholdt sig i Danmark, og danskere, som tog ophold i Skotland. Denne fortegnelse omfatter adskillige tusinde navne og fylder henved 250 sider. Alene tilvejebringelsen af dette rige datamateriale fra mange spredte kilder gør arbejdet til lidt af en bedrift.

På grundlag af dette råmateriale er selve fremstillingen i første bind opbygget. Den er systematiseret i fire dele, startende med en kort oversigt (s. 15-35) over de dansk-skotske politiske relationer fra 1480 til 1603 (kronernes forening). Dernæst følger (s. 39-152) et afsnit om de forskellige typer af skotsk immigration i Danmark. Her skelnes mellem økonomisk betingede vandring (handlende og håndværkere), indvandring betinget af civil eller militær statstjeneste og indvandring af flygtninge. Desuden behandles i dette afsnit de kulturelle relationer i mere generel forstand. Tredie afsnit (s. 155-241) tegner et omrids af skotske indvandrersamfund i de tre største indvandrerbyer, Helsingør, København og Malmø, mens fjerde afsnit (s. 245-91) giver en summarisk oversigt over den beskedne danske udvandring til Skotland. Det hele afrundes med en kortfattet konklusion (s. 292-96), hvor resultaterne samles sammen.

Det konkluderes, at den danske ud-

vandring til Skotland i hovedsagen havde to bestanddele. For det første de få hoffolk, som ledsagede de to danske prinsesser, der i det behandlede tidsrum blev dronninger i Skotland, og for det andet unge uddannelsesrejsende, som besøgte universiteterne i Aberdeen og St. Andrews. Kun i få tilfælde førte det til permanent ophold. I modsætning dertil var den skotske indvandring til Danmark langt større og mere differentieret. Den synes at have nået et højdepunkt omkring år 1600, da mange skotske handlende og håndværkere valgte at slå sig ned i egnene omkring Øresund. Under Trediveårskrigen fandt der en vis indvandring af skotske lejesoldater sted; men fra midten af 1600-tallet synes indvandringsstrømmen at være tørret ud.

Mens vandringernes kronologi fremtræder veldokumenteret, er forf. langt mere forsigtig, når det kommer til årsagsforklaringer. Egentlige push-faktorer i Skotland udpeger han ikke, bortset fra et vist befolkningsoverskud, som blev elimineret med pesten 1644-48. Denne forklaring står dog i nogen grad i modsætning til konstateringen af, at indvandrerne især kom fra velstående dele af Skotland. Religiøse stridigheder mener han at kunne afvise som motiverende faktor. Blandt pull-faktorer i Danmark peger han generelt på de ven-skabelige forbindelser mellem de to lande og den danske regerings erhvervsfremmende politik i almindelighed. Efter denne model skal forklaringen på indvandringens ophør ved 1650 således søges dels i det mindskede befolkningspres i Skotland, dels i den øgede konkurrence fra Nederlandene i Øresundsregionen.

Riis har med dette værk fremlagt et stort og værdifuldt materiale til belysning af især den skotske indvandring til Danmark. Alene i kraft deraf må værket blive det naturlige udgangspunkt

for fremtidige specialundersøgelser. Selve fremstillingen lider trods sin logiske opbygning under, at forf. ikke rigtigt har gjort op med sig selv, om den skal være en statistisk baseret demografisk analyse af vandringerne eller en bredere fremstilling af de skotsk-danske relationer. Den bliver derfor begge dele i en lidt uoverskuelig blanding. Eksempelvis forvilder forf. sig under omtalen af Jarlen af Boswell så langt ind i den politisk-diplomatiske historie, at rammerne for fremstillingen sprænges. Det samme gælder ved behandlingen af Thomas Kingo, som udvikler sig til en vidtløftig kulturhistorisk undersøgelse uden større tilknytning til værkets egentlige emne.

Sådanne digressioner må tages som udslag af forf.s glæde ved sit stof, men tangerer undertiden også lærdom for lærdommens egen skyld. Hvor interessant det end er at følge forf.s indsigtfulde udredninger, havde den samlede undersøgelse vundet i klarhed, hvis disse dele var blevet taget ud som selvstændige afhandlinger. Bortset fra sådanne mindre skønhedspletter føler man sig godt tilpas ved at være i selskab med en historiker, som ikke blot kan sit håndværk, men også er lærd i god gammeldags forstand.

Knud J. V. Jespersen

Troels Fink: *Landsbyfællesskabet i Rinckenæs 1550-1769*. (Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland. Nr. 69, Aabenraa 1989). 104 s.

I denne lille afhandling vender tidligere generalkonsul, professor, dr. phil. og dr. honoris causa ved Odense Universitet Troels Fink efter i mere end en menneskealder at have manifesteret sig som en mesterlig skildrer af det politiske spils detaljer og intriger i slutningen

af 1800tallet og begyndelsen af dette århundrede tilbage til udgangspunktet i disputatsen fra 1941 om udskiftningen i Sønderjylland indtil 1770, nemlig agrarhistorien.

Det er derfor med spænding, man går i gang med læsningen af den foreliggende fremstilling. Det må imidlertid desværre konstateres, at læsningen for nærværende anmelder har været en skuffelse. Det er åbenbart lige så svært for professionelle historikere at vende tilbage til tidligere emneområder efter længere tid, som det er for professionelle tennisspillere at vende tilbage til toppen efter længere pauser fra tennis-spillet.

Rent metodisk ser det ud til at have været svært for Troels Fink at omstille sig fra den politiske histories episodiske og personfikserede begivenhedsfremstilling til konsekvent strukturhistorie. Ihvertfald er det symptomatisk, at forfatteren gennem hele fremstillingen søger at finde frem til personerne bag udviklingen i stedet for at fastholde og udbygge argumenterne vedrørende sin hovedtese.

Hertil kommer, at den videnskabelige argumentation, noteapparat og litteraturfortegnelse er yderst spartansk. Troels Fink og hans elever har altid prioriteret den klare og konsistente fremlæggelse af begivenhederne over den videnskabelige afvejning og diskussion af forskellige tolkningsmuligheder og over et udbygget og tungt noteapparat. Denne prioritering har formentlig været med til at skabe og fastholde den interesse for den politiske historie, som helt klart er manifesteret hos et bredere publikum i Danmark, men i den nærværende sammenhæng, hvor fremstillingens synspunkter er mildt sagt yderst diskutabile, er det yderst beklageligt, at det ikke er fundet nødvendigt med en up to date litteraturliste og et udbygget noteapparat. Den levende og læsevær-